

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir motivasyon ve kültür aktarım aracı: Gezi-gözlem etkinlikleri

Halit Çelik¹ & Ayten Genç²

¹Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi,

²Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı

Öz

Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türk kültürünü öğrenmede *gezi-gözlem* etkinliklerinin önemi ve ihtiyaç analiz tespiti yapılmıştır. Hem anket hem görüşme uygulanmış ve karma bir yöntem kullanılarak veriler elde edilmiştir. Bu çalışma, 735 uluslararası öğrencinin görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Anket verileri ikili karşılaştırma yöntemi kullanılarak elde edilmiş ve ihtiyaç analizi için öncelik sonralık sıraları belirlenmiştir. Görüşme formlarından elde edilen bilgiler ile anket verileri harmanlanarak sonuçlar tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, uluslararası öğrencilerin gezi-gözlem etkinlikleri ile Türk kültür unsurlarını daha iyi öğrendikleri şeklindedir. Gezi gözlem etkinlikleri ile öğrencilerin Türk kültür unsurlarını öğrenmeleri arasında önemli ölçüde bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, temel düzeydeki uluslararası öğrenciler için hazırlanacak gezi-gözlem etkinlikleri hakkında öneri düzeyinde oryantasyon çalışmaları belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, Gezi-Gözlem uygulamaları, Uluslararası öğrenciler, Oryantasyon, Türkçe.

A motivation and culture transfer tool in teaching Turkish as a foreign language: Trip-observation activities

Abstracts

In this study, the significant of trip-observation activities in learning Turkish culture as a foreign language and needs analysis were determined. Both questionnaires and interviews were used and data were obtained by using a mixed method. This study is based on the opinions of 735 international students. The survey data were obtained by using the binary comparison method and the order of priority was determined for the needs analysis. The data obtained from the interview forms were collated with the survey data and the results were determined. The results of the study show that international students learn more about Turkish culture elements through trip-observation practices. It was determined that there was a significant relationship between the observation of the students and the learning of Turkish cultural elements. In this context, orientation studies are given at the level of recommendation about trip observation practices to be prepared for international students at basic level.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, Trip-Observation activities, International students, Orientation, Turkish.

Yazarlara ait bilgiler:

¹Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, hacel2015@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7083-6127

²Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, dogu@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6852-9961

Atıf için;

Çelik, H. & Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir motivasyon ve kültür aktarım aracı: Gezi-gözlem etkinlikleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi (ESTUDAM Journal of Education), 4(1), 42-53.

Giriş

Günümüzde yabancı bir dil öğrenmek, ülkeler arasında ekonomik, politik, sosyal vs. alanlarında gelişen hızlı ve etkili iletişim ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Geleceğin gençleri “(...) yaşamın her alanında kendini gösteren değişim ve gelişimle birlikte bireyler, ülkeler ve kültürlerarası iletişime ihtiyaç duyacaklar, aynı dili ve kültürü paylaşan bireyler arasında olduğu gibi farklı dil ve kültüre ait bireyler arasında da birbirini anlamak ve anlaşılır olmak zorunda kalacaklardır” Ünver ve Genç (2009, s.197). Bu durum Türkçenin dünya üzerindeki konumu için de geçerlidir. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı kanun gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 01.07.2013 tarihli 127'nci birleşiminde onaylanan 2014-2018 onuncu kalkınma planınının 307. maddesinde “Türkçenin dünyada tanınan ve daha fazla konuşulan bir dil olmasına yönelik çalışmalar desteklenecektir” ifadesi dikkat çekmektedir. Türkçenin gerek yabancı dil olarak öğretimi gerekse dünya kamuoyunda farkındalığı için birçok çalışma yapılmaktadır. Yurt dışında bazı şehirlerde açılan Yunus Emre Enstitüsüne* bağlı “Türkoloji” ve “Türkçe Öğretim Merkezlerinin (TÖMER) yanında Maarif Okulları†” gibi kuruluşlar ile Türkçenin öğretimi yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluğu‡ koordinesinde Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilere üniversitelerin Türkçe Öğretimi ve Uygulama Merkezlerinde bir yıllık Türkçe öğretimi olanağı sunulmaktadır. Bu duruma bağlı olarak son yıllarda ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretim merkezlerinin ve öğretim elemanlarının sayılarında da artış görülmektedir. Beş kurluk (A1,A2,B1,B2 ve C1 seviyelerinde) ve son kurdan sonra akademik Türkçe kursları olarak planlanmış bir müfredat programı uygulanmaktadır. Bu kurslarda “Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi” ne göre yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, dil bilgisinin öğrenilmesi ve iletişimsel dil becerileri kazanmaları hedeflenmektedir. Öğrencilerin davranış edinmelerine yönelik bir yaklaşımla dil öğrenebilmeleri için iletişimsel yaklaşımın yanında kültürlerarası yaklaşım ile dilin öğretilmesi söz konusudur. Yabancı dil öğretiminde uygulanan çeşitli yaklaşım, yöntem ve tekniklerin yanında motivasyonu olumlu yönde etkileyecek uygulamalar, dil öğretimi için oldukça önemlidir. “Doğru yöntem seçimi başarılı bir dil öğretimi demektir. Bu seçim, dil öğretimini sıradanlıktan çıkarır. Motivasyonu artırarak hızlı ve etkili öğrenme sağlar” Erdem, Gün ve Sever (2015). Bu yüzden öğrenci motivasyonunu etkileyen her uygulama incelenmeli ve dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin sadece iletişimsel dil becerilerini geliştirmeleri ön görülmemektedir. Bununla beraber öğrencilerin öğrendikleri dilin kültürüyle de karşılaşmasını sağlamak ve bu süreçte onları motive ederek öğrenme sürecini kolaylaştırmak gerekir. Aslında dilin konuşulduğu ülke ya da ülkelerin kültürel yapısı içinde öğrenilmesi, işlevselliği artıracak önemli bir unsurdur. “Bir dilde konuşulanları anlayabilmek ve o dili iyi konuşabilmek için, o dilde düşünmek, o dilde var olan soyut ve mecazlara hâkim olmak gerekir. Bunun için de o dilin aynası olan kültürü tanımak ve kültüre ait unsurları öğrenmek gerekmektedir” Kutlu (2015, s.698). Kültürün yabancı

* 55 Kültür merkezi bulunan Enstitü, kültür, sanat ve eğitim alanlarında yurtdışında hizmet ve projeler gerçekleştirmektedir.

† Maarif Okulları toplam 95 ülkede bulunmaktadır. Toplam okul sayısı 295'tir.

‡ <https://www.ytb.gov.tr>

dil öğrenimini destekleyen yapısı düşünüldüğünde, yabancı dil öğrenimini dört duvarın içinde edinilen bir yapıdan çıkartarak yaşamın içinde var olan bir olgu biçiminde düşünmek önemlidir. “Sınırların giderek ortadan kalktığı günümüz dünyasında yabancı dil bilmek birçok insan için mutlak bir gereksinim hâlini almıştır. Sınıfta öğrenilenlerin sınıfta uygulandığı geçmiş öğrenme deneyimlerinin aksine, bugün öğrenilenleri günlük yaşama uyarlama ve sınıf dışı öğrenme, standart bir gereksinim hâlini almıştır” Türker (2018 s.194). Değişen günümüz dünyasında gerçeklikten uzaklaşıp kendini sanal bir ortam içerisinde bulan insan, dil öğretimi gibi karmaşık ve zor bir alan için motivasyon unsurları yüksek bir öğrenme ortamı ya da öğrenme araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Arslan ve Akbarov bu doğrultudaki görüşlerini “Günümüzde yabancı dil öğretiminde motivasyona bağlı konular artık bilimsel bir kimlik kazanmıştır. Yabancı dil öğretiminin temel unsurlarından biri olan isteklendirme (motivasyon) çalışmaları yapılmadan yabancı dil öğretiminin amacına ulaşamayacağı bir gerçektir” (2010, s.181) olarak ifade etmişlerdir. Günümüzde teknoloji desteğiyle öğrencileri sanal ortamlarla buluşturmak ve onları motive etmek mümkündür; hatta gereklidir. Yoğurtçu ve Yoğurtçu (2013) çalışmalarında “(...) yabancı dil öğreniminde performansı en çok etkileyen faktörlerin belirlenmesi adına yapılan araştırmalarda dil öğretiminin yapıldığı fiziksel ortamın, fiziksel donanımın, öğretim araç ve gereçlerinin ve öğrenim tutumlarında “etkili öğretime” yönelik faktörlerin öğrenme motivasyonunda birincil etken olarak ön plana çıktığı fark edilmektedir” sonucuna yer vermişlerdir. Fakat bu öğretim için gerekli donanımların yanı sıra sınıf dışı öğrenmeye de ağırlık vermenin verimi artıracığı bilim adamları tarafından sıkça vurgulanmaktadır. Bu araştırmacılar Tatar ve Bağrıyanık (2012, s.884) sınıf dışı etkinliklerin öğrenme sürecini renklendirdiğini ve öğrenme sürecini kolaylaştırdığını şu sözlerle ifade etmektedirler: “Okul dışı eğitim, öğrenci ve çevre arasındaki aktif etkileşime odaklanan süreç temelli bir yaklaşımdır. Bu süreçte, öğrenciler bilgiyi öğretmenden direkt almak yerine (pasif öğrenme), çevrelerinden edindikleri bilgileri aktif olarak yapılandırır (aktif öğrenme). Yapılan aktiviteler soyut kavramların anlaşılması için daha fazla somut temel sağlamaktadır”.

Yabancı dil öğrenenler, gerçek olanla karşılaştırılıp öğrendiği dille ilgili kültürel dokuyla buluşturulabilir mi? Bu buluşma sadece sınıf ortamında sanal ortamlar yaratılarak mı sağlanabilir yoksa sınıf dışı ortamlarda da sağlanabilir mi? “Bir ya da birden çok öğretmenin gözetimi ve denetimi altında sınıf içinde elde edilemeyen birinci elden eğitimsel tecrübe sağlamak için yürütülen okul alanının dışında öğrencilerin katılımıyla yapılan eğitimsel bir etkinliktir” olarak Demir’in (2009) tanımladığı gerçek gözlem gezileri öğrencilerin yabancı dil öğrenmedeki motivasyonlarını artırabilir mi? Gerçek gözlem gezilerinin sınıf dışı ortamlarda yapılan bir tür etkinlik olması öğrencilerin hem hedef dilin konuşulduğu ortamları yakından görme ve tanıma fırsatı bulmasına hem de o dilin konuşulduğu ülkenin kültürünün yaşadığı ve yaşatıldığı ortamlar hakkında bilgi edinmesine olanak sağlayabilir mi? Konuşulan dil ile o dilin konuşulduğu ortamlar arasında ilgi ve bağlantı kurabilmeleri kolaylaşabilir mi?

Özdemir (2009, s.32), gezi etkinliğinin yanı sıra okuma etkinliğinin de bir o kadar önemli olduğunu ve sözü edilen bu iki etkinliğin bireyi zaman ve mekân sınırlamalarından kurtardığını ve hatta birbirini tamamlayan

etkinlikler olduğunu belirtmiştir. Özdemir'in "Çevrilen her sayfa ve görülen her manzara, bireyde yeni heyecan ve merakların doğmasına neden olur." ifadesi bu bakımdan oldukça anlamlıdır.

Gezi ve gözlemin öğrencide heyecan ve merak uyandırması o dil ve kültürü öğrenmeye karşı olumlu etkiler yaratmaya yol açabilir ve bu durum öğretim ortamının çeşitlenmesine ve zenginleşmesine neden olur. Farklı ortam ve yapılarda öğrenimini sürdüren öğrenciler, öğrenme ortamının da sağladığı psikolojik rahatlıkla dile olan tutumlarını olumlu yönde değiştirebilir ya da geliştirebilirler.

Amaç

2018 yılında Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Enstitüsünde tamamlanan "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürel İhtiyaç Analizi" doktora tezinin bir parçası olan bu çalışmada, "Gerçek gözlem gezileri öğrencilerin dil öğrenmedeki motivasyonlarını artırabilir mi? Sınıf dışı ortamlarda yapılan bu tür etkinlikler, öğrencilerin hem hedef dilin konuşulduğu ortamları yakından görme ve tanıma fırsatı bulmasına hem de o dilin konuşulduğu ülkenin kültürünün yaşadığı ve yaşatıldığı ortamlar hakkında bilgi edinmesine olanak sağlayabilir mi? Konuşulan dil ile o dilin konuşulduğu ortamlar arasında ilgi ve bağlantı kurabilmeleri kolaylaşabilir mi? Yabancı dil öğretimi yapılan merkezlerde bu tür etkinliklerin müfredat programına alınması gerekli midir?" sorularına cevap aranacaktır. Bu sorulardan hareketle çalışma amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenme sürecinde gezi-gözlem etkinliklerinin dil öğrenimine katkısının neler olduğunun tespiti olarak ifade edilebilir.

Yöntem

Son yıllarda Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının "Türkiye Bursları" projesiyle ülkemizde öğrenim gören lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesindeki öğrencilere üniversitelerin TÖMER'lerinde bir yıllık süreyle Türkçe öğretilmektedir. Özellikle bu öğrencilerin temel seviyede Türk kültürüyle ilgili ihtiyaç duydukları unsurları belirlemek amacıyla yapılan çalışmanın bir parçası gezi-gözlem etkinlikleridir. Gezi ve gözlem etkinlikleriyle ilgili olarak bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Uluslararası öğrenciler gezi ve gözlem yaparak Türk kültürünü öğrenmişler midir?
- 2- Sınıf içinde Türkçe öğrenirken sınıf dışında yapılan gezi ve gözlemler dil öğrenmelerini kolaylaştırmış mıdır?
- 3- Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de Türk kültürüyle öncelikle nasıl ve hangi ortamlarda karşılaşmaları daha çok faydalı olmuştur?
- 4- Gezi-gözlem etkinlikleri yoluyla kültür aktarımı öğrencilerin cinsiyet, eğitim durumu vb. gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

Bu araştırma sorularına verilen cevapların sadece nicel değil nitel olarak da analiz edilmesi ve sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır. Her iki veri aracından elde edilen cevaplar analiz edilerek, birbirleriyle karşılaştırılarak sağlıklı sonuçlara ulaşılmak istenmiştir. Nitel veriler için yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanırken nicel veriler için anket formları kullanılmıştır. Çalışmanın öncesinde pilot uygulama yapılmış, bu uygulamadan elde edilen veriler ışığında anket soruları hazırlanmıştır. Anket sorularına verilen cevaplar değerlendirildikten sonra görüşmede kullanılacak açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Her iki veri aracı, yabancılara Türkçe öğretim elemanı, ölçme değerlendirme uzmanı ve bir dil uzmanının desteği alınarak geliştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma, tablo 1’de adları belirtilen Türkiye’nin 53 farklı üniversitesinde okuyan uluslararası öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerindeki 735 öğrenci anket çalışmasına katılmış: bunlardan 20’si ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Tablo1: Anket uygulamasına katılan uluslararası öğrencilerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversiteler	N	%	Üniversiteler	N	%
Anadolu Üniversitesi	128	17,4	Niğde Üniversitesi	5	0,7
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	98	13,3	Süleyman Demirel Üniversitesi	5	0,7
Sakarya Üniversitesi	38	5,2	Gebze Teknik Üniversitesi	4	0,5
Selçuk Üniversitesi	38	5,2	İstanbul Ticaret Üniversitesi	4	0,5
Ankara Üniversitesi	33	4,5	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	4	0,5
Erciyes Üniversitesi	27	3,7	Balıkesir Üniversitesi	3	0,4
Kocaeli Üniversitesi	23	3,1	Dicle Üniversitesi	3	0,4
Marmara Üniversitesi	23	3,1	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	3	0,4
Uludağ Üniversitesi	22	3,0	Mardin Artuklu Üniversitesi	3	0,4
Gazi Üniversitesi	21	2,9	Mersin Üniversitesi	3	0,4
Yıldız Teknik Üniversitesi	20	2,7	Başkent Üniversitesi	2	0,3
Akdeniz Üniversitesi	18	2,4	Galatasaray Üniversitesi	2	0,3
Atatürk Üniversitesi	18	2,4	İnönü Üniversitesi	2	0,3
İstanbul Üniversitesi	18	2,4	KTO Karatay Üniversitesi	2	0,3
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	18	2,4	Rize Üniversitesi	2	0,3
Karadeniz Teknik Üniversitesi	17	2,3	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2	0,3
Çukurova Üniversitesi	14	1,9	Bahçeşehir Üniversitesi	1	0,1
Hacettepe Üniversitesi	14	1,9	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	1	0,1
Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	14	1,9	İstanbul Kültür Üniversitesi	1	0,1
Dokuz Eylül Üniversitesi	12	1,6	İstanbul Teknik Üniversitesi	1	0,1
Cumhuriyet Üniversitesi	11	1,5	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	1	0,1
Harran Üniversitesi	11	1,5	Karabük Üniversitesi	1	0,1
Ege Üniversitesi	10	1,4	Kırklareli Üniversitesi	1	0,1
Gaziantep Üniversitesi	9	1,2	Nevşehir Üniversitesi	1	0,1
Onsekiz Mart Üniversitesi	7	1,0	Trakya Üniversitesi	1	0,1
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	5	0,7			
Necmettin Erbakan Üniversitesi	5	0,7			
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.	5	0,7			

Tablo 1’de görüleceği gibi, ankete öğrencileri katılan üniversiteler sadece bir veya birkaç bölgede bulunmamaktadır. Türkiye’nin her bölgesinde yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerden veri alınmaya çalışılmıştır. Ankete cevap veren 128 uluslararası öğrenci ile katılımın en yoğun olduğu üniversite Eskişehir’de bulunan Anadolu Üniversitesidir, ardından yine aynı şehirde bulunan Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 93 öğrenci ile ikinci sırayı almaktadır. 9 üniversiteden ise 1’er öğrenci ankete cevap vererek katılım sağlamıştır.

Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesiyle görüşme soruları hazırlanmıştır. Bu soruların yöneltildiği görüşme ise, 20 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Eskişehir, Tokat, İstanbul, Ankara ve Afyon illerinde yükseköğrenim gören bu öğrencilere erişilmiştir. (Bk. Tablo 2). Erişim güclüğü, görüşmelerin ses kaydı ile kayıt altına alınması, öğrencilerin görüşmeden kaçınmaları, tedirgin olmaları vs. gibi konular görüşmeye katılanların sayısını etkilemiştir.

Tablo 2. Görüşmeye katılan uluslararası öğrencilerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversiteler	N	%
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	9	45
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	4	20
Marmara Üniversitesi	3	15
Hacettepe Üniversitesi	3	15
Afyon Kocatepe Üniversitesi	1	5
Toplam	20	100

Veri Toplama Araçları

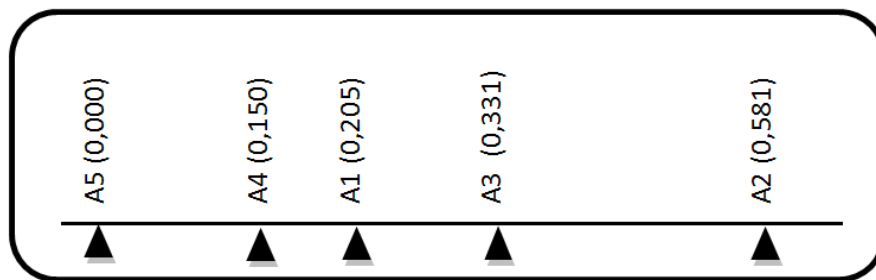
Veri toplama araçları için iki ayrı yol izlenmiştir. Veri toplama araçlarından anket hazırlığı sırasında öncelikle Eskişehir Osmangazi Üniversitesinden rastgele seçilen öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Hacettepe, Afyon Kocatepe, Gaziosmanpaşa, Marmara ve Eskişehir Osmangazi Üniversitelerinde yabancı dil olarak Türkçe dersi veren öğretim elemanlarıyla birebir görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler doğrultusunda bir anket oluşturulmuş ve 22-26 Şubat 2016 tarihleri arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi TÖMER’de uygulanmıştır. Pilot uygulaması yapılan söz konusu bu anket çalışması “İkili Karşılaştırmalarla Ölçekleme” yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Thurstone (1927, ss.273-286) tarafından geliştirilen bu yöntemde göre, faktörlerin öncelik sıraları psikolojik uzayda birbirinden uzaklıkları belirlenerek elde edilmiştir. Söz konusu ikili karşılaştırma yönteminde yapılan ölçeklemede bireylerin uyarıcılara verdiği tepkilere dayalı olarak uyarıcılar arasındaki uzaklıklar belirlenmektedir. Bu şekilde en etkili ve güçlü yanıt sıralamayı belirlemektedir. Bu anketler ile kültür aktarımı için en önemli ortamlar nerelerdir? Öğrenciler, gezi-gözlem etkinlikleri yoluyla kültürle tanışabiliyorlar mı, öğrenebiliyorlar mı? soruları doğrultusunda veriler elde edilmiştir ve elde edilen bu veriler “IBM SPSS Statistics 24” ile “Microsoft Office 2013 Excell” programlarına aktarılarak analiz edilmiştir. 735 öğrencinin

verdiği cevaplar ikili karşılaştırma yöntemi ile değerlendirilip sayı doğrusu üzerinde gösterilmiştir. Ayrıca cinsiyete ve eğitim durumuna göre incelenen veriler yine aynı yöntemle sayı doğrusu üzerinde sıralanmıştır.

Veri toplama araçlarından ikincisi ise, yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Görüşme formunun pilot uygulaması da 7-11 Mart 2016 tarihleri arasında Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde 6 uluslararası öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme formları farklı üniversitelerden (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi) seçilen toplam 20 öğrenci ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi yoluyla analiz edilen görüşmeler için yapılan işlem şu şekildedir: Öncelikle görüşmeler ses kaydı olarak alınmış, daha sonra yazıya dökülmüş ve elde edilen ortak cevaplar gruplandırılmış ve değerlendirilmiştir. Anket ve görüşmelerin değerlendirilmesinin ardından yapılan işlem ise, elde edilen tüm verilerin karşılaştırılması ve anlamlı bir fark ya da benzerliğin olup olmadığının tespit edilmesidir.

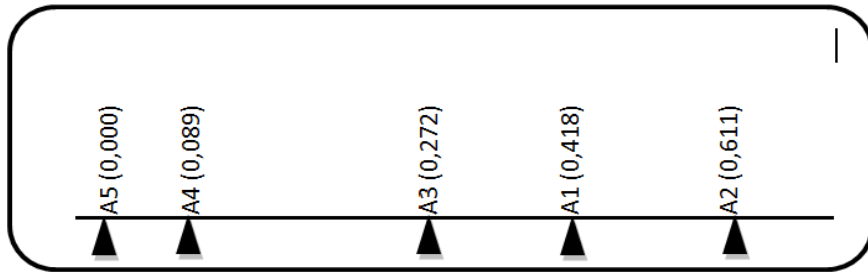
Bulgular ve yorum

Anket ve görüşme soruları değerlendirilip sonuçlar birbiriyle karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgular uluslararası öğrencilerin gezi ve gözlem yaparak Türk kültürünü öğrendikleri doğrultusundadır. Öğrenciler bir yandan sınıf içinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken diğer yandan sınıf dışında yapılan gezi ve gözlemler yoluyla motive olduklarını, öğrendiklerini pekiştirdiklerini bildirmişlerdir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de Türk kültürüyle öncelikle nasıl ve hangi ortamlarda karşılaşmaları daha çok faydalı olmuştur? araştırma sorusunun cevabı ise, öğrencilerin anket çalışmasında “ortam” başlığı altındaki ikili karşılaştırma sorularına verdikleri cevaplardan çıkarılmıştır. Öğrencilere günlük sosyal işlerini yaparken mi, sınıf içi ortamlarda mı, yurt ya da ev ortamında mı yoksa dış ortamları bizzat gözleyerek mi Türkçe öğrendikleri, günlük hayatta farkında olmadan mı ya da gezi yaparak mı öğrendikleri sorulmuştur. Bu sorulardan elde edilen anket verileri değerlendirildiğinde, öğrencilerin Türk kültürünü diğerlerine kıyasla en çok da gezi- gözlem yaparak öğrendikleri ortaya çıkmıştır (Bk. Şekil 1)

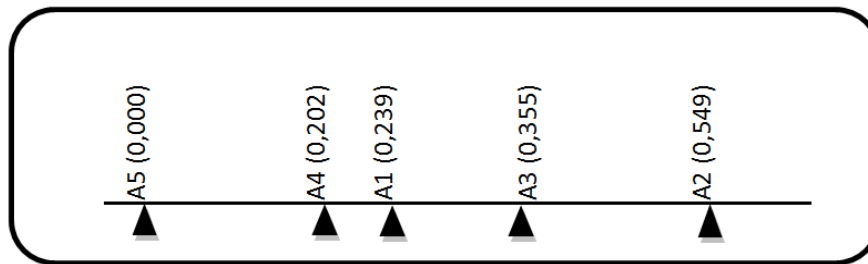
Şekil 1. Ortam bölümünde özelliklerin sayı doğrusu üzerinde gösterilmesi

Yapılan görüşmelerde de gezi-gözlem etkinlikleri sırasında öğrencilerin gördükleri karşısında soru sorma isteklerinin arttığı ve sorularını Türkçe sormak zorunda kaldıkları için konuştukları ve kendilerini daha iyi hissettikleri ve motive oldukları anlaşılmıştır. Öğrenciler ayrıca gezi sırasında anlatılanları hem görmeleri hem de duymaları nedeniyle çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum, etkinlikler sırasında öğretim elemanları tarafından sistematik ve bilinçli aktarılan görsel destekli bilgilerin öğrencilerin dil ve kültür ekseninde öğrendiklerinin kalıcı olmasını sağladığını göstermektedir. Farkında olmadan gizil öğrenmelerin oranının da yüksek olması kültür aktarımının bir ders ve sınıf ortamı dışında bir yaşantı durumuna dönüşmesi ile yakından ilgilidir. Ama en önemlisi bir müfredat programı, bir çalışma planı veya bir izleme yapısı ile gerçekleştirilecek kültür aktarımı, gezi ve gözlem etkinlikleri yoluyla daha anlam kazanacak ve daha başarılı dil öğretilmesine imkân sağlayacaktır.

Şekil 2. Ortam Bölümünde Özelliklerin Sayı Doğrusu Üzerinde Gösterilmesi (Kız Öğrenci)

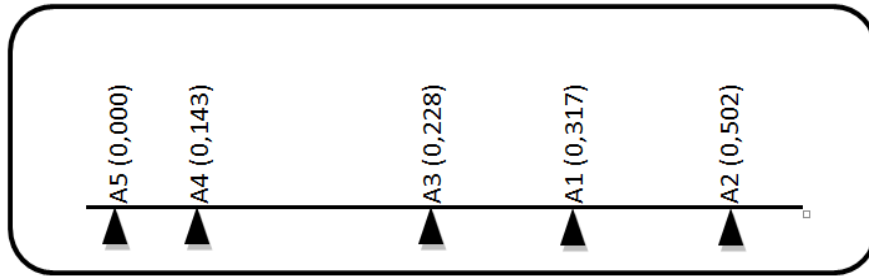
Gezi-gözlem etkinlikleri yoluyla kültür aktarımı öğrencilerin cinsiyet, eğitim durumu vb. gibi değişkenlere göre farklılık göstermekte midir? sorusuna da yanıt aranmıştır. Uluslararası öğrencilere yapılacak gezi gözlem etkinliklerinin düzenlenmesine yönelik verilerin sağlanması ekseninde gelişen bu çalışmada, bu soru demografik bilgi alma gibi algılanabilir; ancak soruların hazırlanması ve pilot uygulama sırasında katılımcı öğrencilerin farklı kültürlerden geldiği ve tabu konuları olduğu anlaşıldığı için bu soru hazırlanmıştır. Anketin "ortam" ile bağlamında incelenen veriler cinsiyete göre değerlendirildiğinde (Bk. Şekil 2), kız öğrencilerin gezi-gözlem etkinliklerini daha çok önemsedikleri ve Türk kültürünü bu yolla daha etkin öğrendikleri yönündedir. Kız öğrencilerin gözlem yaparak öğrenmeleri daha yüksek oranda oluşmaktadır. Bu bağlamda elde edilen veriler, onların farkında olmadan öğrenmede de (örtük öğrenme) başarılı olduklarını göstermektedir.

Şekil 3. Ortam bölümünde özelliklerin sayı doğrusu üzerinde gösterilmesi (Erkek öğrenci)

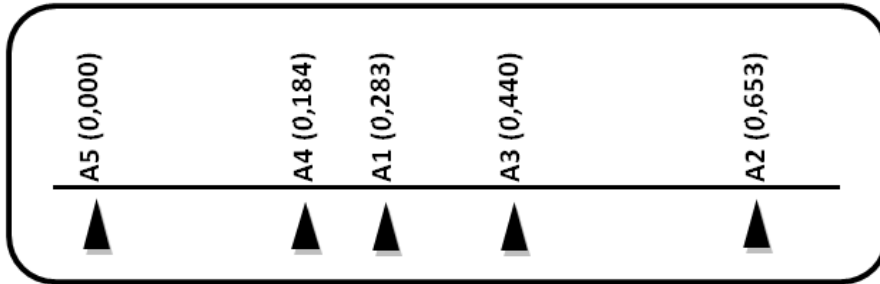

Bu bağlamdaki verilerin cinsiyete göre dağılımlarının önemli olup olmadığı elbette sorulabilir; ancak farklı ülkelerden ve farklı kültürlerden gelen öğrencilerin gezi-gözlemle ilgili etkinliklerinin saptanması önem taşımaktadır. Araştırmada her iki cinsiyete göre de hem kız öğrencilerde hem de erkek öğrencilerde gezi-gözlem yolu ile Türk kültürünü ve Türk kültür unsurlarını öğrenme durumunun ilk sıralarda çıktığı söylenmelidir. Uluslararası öğrencilerde gezi-gözlem etkinliklerinin cinsiyete bağlı değişmediği ve kültür aktarımı açısından önemli olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. Ortam bölümünde özelliklerin sayı doğrusu üzerinde gösterilmesi (Lisans)

Ortamla ilgili elde edilen veriler eğitim durumuyla da ilişkilendirilmiş ve lisans öğrencilerinin gezi-gözlem etkinlikleri ile Türk kültür unsurlarını daha iyi öğrendikleri anlaşılmıştır. Gezi-gözlem etkinlikleri ile söz konusu lisans öğrencilerinin örtük öğrenmeleri arasında bir paralellik görülmektedir. Öğrencilerin kapalı, standart ve alışlagelmiş öğrenme ortamları yerine daha rahat ve özgür olanaklar sunulan öğrenme ortamları ile kültür unsurlarının farkına varmaları arasında olumlu bir ilişki vardır.

Şekil 5. Ortam bölümünde özelliklerin sayı doğrusu üzerinde gösterilmesi (Lisansüstü)

Ortam bölümündeki veriler lisansüstü öğrenciler açısından değerlendirildiğinde farklı bir sonuca ulaşılmamıştır. Onlar için de gezi gözlem etkinlikleri lisans öğrencilerinde olduğu gibi ilk sıralarda yer almaktadır (Bk. Şekil 5).

Elde edilen veriler gezi gözlem etkinliklerinin değişkenlere bağlı olmadığını göstermektedir. Uluslararası öğrenciler bu etkinliklerin önemli olduğunu belirtmektedir. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler bu yöndeki anket sonuçlarını da doğrulamaktadır. Bu durum, gezi-gözlem etkinliklerinin gerçekten çok önemsendiğini ve mutlaka öğrenim aracı olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Gezi-gözlem etkinliklerindeki planlı ve sistematik aktarımlar ile öğrenciler öğretim ortamlarını hem çeşitlendirmiş hem de farklı öğretim

araçlarını görerek motivasyonlarını yükseltmişlerdir. Öğrenciler görüşmeler sırasında Türkçe öğrendikleri yabancı dil olarak Türkçe öğretim ders kitaplarındaki gezi-gözlemle ilgili sayfaların ve özellikle bu sayfalarda bulunan görsel malzemelerin ilgilerini çektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin vurguladıkları bir başka konu da, bu gezi-gözlem etkinliklerinin öğrenciler arasındaki sosyalleşmeye katkı sağlamasıdır. Öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına ve aralarında kültür alış verişinin gerçekleşmesine olanak sağlaması da önemli noktalar olarak tanımlanabilir.

Sonuç ve tartışma

“Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bir Motivasyon ve Kültür Aktarım Aracı: Gezi-Gözlem Etkinlikleri” başlığını taşıyan bu çalışma, aslında Türkiye’de lisans, lisansüstü seviyesinde yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerin kültürel ihtiyaçlarını inceleme bağlamında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu öğrencilere dilini öğrendikleri ülke kültürünün hangi ortamlarda daha etkin öğretilbileceğiyle ilgili çalışılmıştır. Uluslararası öğrenciler üzerinde yapılan araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, öğrencilerin hem anket sorularına verdikleri cevaplar hem de görüşmedeki cevaplar birbirleri ile uyum göstermektedir. Anket sorularından ortamla ilgili öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde, öğrencilerin “Türk kültürünü öncelikle nasıl ve nerede öğrenmek size fayda sağladı?” sorusuna “gezi” cevabını verdikleri saptanmıştır. Öğrenciler görüşmelerde de gezinin öğrenme üzerindeki etkilerini açıkça belirtmişlerdir. Yapılan gezilerin hem dilsel hem de kültürel katkısı öğrenciler üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Bu durum, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında öncelikle temel düzeyde gezi etkinlikleri için kazanımları belirlenmiş ve yapılacak etkinliklerin planlamaları tespit edilmiş bir çalışma ve yol haritasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Gezi- gözlem uygulamalarının gelişigüzel ve programsız sürdürülmesi ile yabancı dil öğretiminde önemli bir başarı elde edilemeyeceği açıktır. Bu doğrultuda bir planlama yapılması ve bu planlamanın dil öğretimi sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir. Öncelikle gezi-gözlem etkinliklerindeki kazanımların tespit edilmesi ve öğrencilere bu uygulamaların sistematik bir program akışında verilmesi önemlidir. Öğretim programında gerekli olan planlama için süre belirlemek gerekir. Bunun için Gezi Müfredat Programı çıkarılmalıdır. Öğrencilerin okudukları şehirlerle ilgili olarak gezi-gözlem yerleri ve etkinlikleri belirlemek amacıyla seviyeye uygun özgün nitelikli öğretim malzemeleri seçilmeli ya da yeniden yazılmalıdır. Üniversitelerin TÖMER’lerinde bir bölgesel gezi planının ve öğretim malzemelerinin sunulduğu kitapçıklar oluşturulmalıdır.

Bu gezi-gözlem etkinliklerinin her biri için kazanımların belirlenmesi ve gezi uygulama planlarının yapılması, dil öğretim sürecinde öğretim görevlilerinin de işlerini kolaylaştırmakla beraber Türkçe öğrenen öğrencilerin motivasyonlarını da artıracak, dil öğrenmelerini kolaylaştıracaktır.

Uluslararası öğrencilere yönelik gezi-gözlem etkinliklerini yürütecek öğretim elemanlarının donanımı da önemli bir konudur. Her bir öğretim elemanının dil öğretiminin dışında bir tür kültür elçiliği görevini üstleneceği hatırlatılmalıdır. Onların da gezilecek görülecek yerlerle ilgili olarak bilgi sahibi olmaları için bilgi edinmeleri ve öğrencinin dil seviyesine uygun sözcük ve cümle kullanarak kültür aktarımında bulunmaları sağlanmalıdır.

Bir uygulamanın ya da kazanımın edinilebilmesi açısından gezinin önemi ne kadar önemli ise gezi yapılmadan önce uygulanacak ve oluşturulacak gezi planı da o derecede önem kazanmaktadır. Öğrencilerin yeni bir dil ile karşılaşmaları önemli bir öğrenme durumu oluşturur. Bu dilin içinde var olduğu kültür havzası düşünüldüğünde öğrencilerin motivasyon ve tutumları açısından gezinin olumlu yönde etkilerinin olduğu yadsınamaz. Bu doğrultuda temel düzeyde oluşturulacak geziler farklı amaçlarla kurgulanabilir. Üniversitenin, kampüsün ya da çevresinin tanıtılması gibi Öğretim Merkezi Oryantasyon Gezileri yapılabilir. Öğrencilerin yaşadıkları şehir içerisinde ihtiyaç duyacakları kurum, kuruluş ve mekânların tanıtımı, bu mekânlardaki bölgelerin işlevleri ile birlikte bu mekânlardaki etkinliklerin belirlenmesi ve uygulanması gibi Şehir Merkezi Oryantasyon Gezileri olabilir. Öğrencilerin sosyal yaşam içerisinde eğlence, alışveriş, sanat vb. etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri ortamların tanıtıldığı ve bu ortamlardaki etkinliklerin belirlenmesi ve uygulanması şeklinde *Yaşam Alanı* ve *Sosyal Oryantasyon Gezileri* de yapılabilir. Öğrencilerin Türk kültür yapısındaki misafirperverlik anlayışına uyum sağlamaları açısından yakından uzağa ilkesi benimsenerek kişilerle (Rektör, dekanlar, vali, belediye başkanı, emniyet müdürü, esnaflar vb.) tanıştırmak da yararlı olabilir. Kişi Bazlı Tanışma ve Oryantasyon Gezileri gibi bu tür etkinlikler de öğrencileri Türk toplumuyla bütünleştirebilir, yabancılik duygusundan uzaklaşmalarını sağlayabilir. Oryantasyon niteliğindeki bu tür gezi-gözlem etkinliklerinin özellikle temel düzeyde Türkçe öğrenen öğrenciler için önemi büyüktür.

Öneriler

Gezi-gözlem etkinlikleri ile oluşacak farkındalık, disiplin, amaç, sistem ve uygulama konularındaki öğrenimler, öğrencide dil öğrenimini teşvik edecek ve dilini öğrendiği ülkeye karşı öğrencinin olumlu bir tutum geliştirmesini sağlayacaktır.

Bilgi notu

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalında Halit Çelik tarafından Prof. Dr. Ayten Genç danışmanlığında hazırlanan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürel İhtiyaç Analizi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Kaynakça

Arslan, M. & Akbarov, A. (2010). Türkiye’de yabancı dil öğretiminde motivasyon-yöntem sorunu ve çözüm önerileri / The matter of motivation-method and solution offers in foreign language teaching in Turkey. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD) / Selçuk University Journal of Faculty of Letters*, 24, 179-191.

Demir, M. K. (2009). Sınıf öğretmenlerinin gözlem gezilerine yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (2), 467-478.

Erdem, M. D., Gün, M. & Sever, P. (2015). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem seçimi ve alternatif yöntemler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 549-566.

Kalkınma Bakanlığı (2013). 10. Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf> (Erişim Tarihi: 03.02.2019).

Kutlu, A. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürün araç olarak kullanımı: Gazi yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 seviyesi). *Kastamonu Education Journal*, 23(2), 697-710.

Özdemir, N. (2009). Turizm ve edebiyat. *Milli Folklor*, 21(82), 32.

Tatar, N. & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve Teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11 (4), 883-896.

Türker, M. S. & Genç, A. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde blog kullanımının okuma becerisine etkisi. *Hacettepe University Journal of Turkish Studies/HÜTAD Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 191-213.

Ünver, Ş. & Genç, A. (2009). Proje tabanlı “karşılaştırmalı ülke bilgisi” dersi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 189-200.

Yoğurtçu, K. & Yoğurtçu, G. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğreniminde kaygının akademik başarıya etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 1115-1158.

<https://www.ytb.gov.tr/kardes-topluluklar/programlar>